

Cultura cordill la cobla i la sardana

- PETITA HISTÒRIA DE LA COBLA
- LA GRAN EMBRANZIDA
- ELS ANYS DE LA CONSOLIDACIÓ
- COMPOSITORS
- COBLES I COLLES
- LES SARDANES MÉS POPULARS

SONA LA COBLA

ARRENCA LA COBLA, I EL SO MEMORIAL REBOTA A LES FAÇANES I RETORNA AL COR DE LA GENT, COM UN AIRE FRESC I ALIMENTADOR. HI HA QUI ACLUCA ELS ULLS I SOMIEJA, QUI FA UN SOMRÍS FRANC, QUI AMB ALEGRIA BUSCA UNA MA...

- **PETITA HISTÒRIA DE LA COBLA**

SONA EL FLABIOL, i la gent endiumenjada fa cap a plaça entre balcons engalanats. Neix la primera rotllana, i els nens juguen a correr prop dels grans. Com en un ritu de compliment cívic i elegant, la sardana fa poble i fa festa. Fa poble perquè és dansa fàcil de ballar i amb unes breus lliçons tothom en sap les beceroles. Fa festa perquè el seu ritme esdevé memorial i eixampla els cors i convida a somriure i a refer la vida.

LA SARDANA ENTRONCA amb un ball molt antic. Un ball rodó, de poble i germanor, fet en cercle i unides les mans, que avança ara cap aquí, ara cap allà. De balls per l'estil n'hi ha hagut arreu. Sovint eren danses adreçades als déus, en busca de l'acompliment o resolució de necessitats o neguits dels humans. També són danses de catarsi, com ritus de germanor, que ajuden a netejar ferides. I doncs, això és la sardana, però encara més: és la dansa, l'himne i la cançó de tot un poble.

SEGURAMENT...

...abans del segle XVI ja usaven el mot «sardana» per a designar un ball, però tal com la coneixem avui, la sardana es concreta en els anys de la Renaixença. Més encara, neix en l'àmbit reduït de la Selva i L'Empordà, a partir de 1820.

«LA SARDANA ÉS DANSA, HIMNE I CANÇÓ»

ENRIC MORERA

INSTRUMENTS POPULARS

La cobla enllaça amb els conjunts medievals, quan els músics eren dits «ministrils», perquè tocaven una mena de gralla dita ministril. El cap de colla voltava els mercats amb una ploma al barret de copa per a ser contractat.

Solien fer totes les músiques d'una mateixa festa: ball o sarau, funcions religioses, concerts, i balls de plaça (com el contrapàs). En aquella antiga cobla hi havia el ministril, la cornamussa (o sac de gimecs), el flabiol i el tamborí.

PETITA HISTÒRIA DE LA COBLA I ELS INICIS

SOM A MITJAN SEGLE XIX, s'acaba d'inaugurar el primer tren Barcelona-Mataró. Les guerres carlines puntegen el país de foc, ideals i desesperació.

MASSES DE PAGESOS es converteixen en els obrers de la ciutat. A Barcelona el teixidor Anselm Clavé els vol educar ensenyant-los a cantar en corals... Precisament per a ells compon, el 1859, la sardana cantada «El pom de flors» (Amades diu que aquesta és, segurament, la primera sardana que 'escolta a Barcelona: fou estrenada el mateix any 1859).

MENTRESTANT, burgesos i senyors escolten «música culta» al Liceu (que, per cert, s'incendiarà el 1861). I allò que entre ells està de moda és l'òpera.

UN RELLOTGER, de sobrenom Serafí Pitarra, comença a entretenir la gent urbana fent teatre en català.

PEP VENTURA I PETITA HISTÒRIA DE LA COBLA

A L'EMPORDÀ, un músic que amb prou feines sap de solfa revoluciona el panorama musical. Aquest home és en Pep Ventura. Ell dóna forma definitiva a la cobla i introdueix nous instruments, com la tenora. I això sol el posa al capdamunt de la història musical. Perquè ell ha definit un conjunt instrumental potent, equilibrat, i amb un so meravellós. No per res la sonoritat de la cobla ha estat lloada per gent com el compositor Ígor Strawinsky.

NASCUT EL 1818 a la província de Jaén, Pep Ventura era fill d'un sergent d'Infanteria de Roses. Tornats a Catalunya, s'instal·len a Figueres, però la mare mor, i el pare marxa de nou. El nen queda al carrer, sense a penes instrucció. Diuen que dormia sota els bancs del passeig.

UN SASTRE EL RECULL i li ensenya l'ofici. El noi, a mes, mostra una gran facilitat per a la música. Fa mig any de solfeig i entra com a músic a una cobla.

PETITA HISTÒRIA DE LA COBLA I PER VENTURA

FICAT EN UNA COBLA de sis músics, Ventura executa les sardanes curtes de l'època (de 24 compassos), però junt amb d'altres instrumentistes fa tota mena de provatures i dona forma al que serà la sardana llarga (tal com la coneixem avui, amb un nombre il·limitat de compassos).

PEP VENTURA es converteix en director de cobla. Toca i escriu música. Introdueix la tenora a la cobla, i això aviat és considerat com una troballa fonamental. La tenora era un instrument que Ventura havia descobert anys enrere a Perpinyà, sota el nom de «tenor». Amb l'ajut d'un constructor francès, reforma i allarga l'instrument, posant-li campana i claus de metall, i donant-li un to més alt.

LA TENORA arrelarà a Catalunya i acabarà essent instrument principal i característic de la cobla catalana. Al mateix Ventura, finalment, tothom l'acabarà coneixent pel sobrenom de «Pep de la tenora».

EL MESTRE DE LA TENORA

DIUEN QUE PEP VENTURA S'ADORMIA TOCANT LA TENORA. ERA EL SEU ESTIL. ES VA CONVERTIR EN MESTRE DE LA TENORA, I DIUEN QUE A VEGADES PLORAVA BO I TOCANT.

«LA INVENCIÓ GENIAL DE PEP VENTURA CONSISTIA CANVIAR EL SAC DE GEMECS PER LA TENORA, QUE TÉ UN SO VELLUTAT I ENSEMS VALENT, QUE PERFORA L'OÏDA I EL COR». GAZIEL

«PER TU PLORO»

Els darrers anys de la vida de Pep Ventura van ser difícils. Hi va haver pugnes i escissions, a la cobla. Ell hi volia el seu fill. En aquells anys finals de dolor va compondre «Per tu ploro». Va deixar dit que en el seu enterrament toquessin sardanes, però no va poder ser, perquè va morir en setmana santa, i la música hi era rigorosament prohibida. Els seus companys van homenatjar-lo amb els instruments sota el braç. Era el 24 de març de 1875; tenia 57 anys.

- **A LA GRAN EMBRANZIDA**

TEMPS DE REVOLTES i aixecaments militars, la segona meitat del segle XIX va veure també la gran revifalla catalana. La sardana es converteix en estendard de la nostra cultura. Un ballador, de nom Miquel Pardas, treballa amb Pep Ventura i altres per adequar la dansa als nous canvis. El 1850 publica un mètode per comptar i repartir.

EL 1860 Isabel II visita Montserrat. Els monjos organitzen una ballada de sardanes, amb cobla «baixada expressament de l'Empordà». Els balladors són un grup de Torroella de Montgrí, dirigits per Miquel Pardàs.

EL 1870 Pep Ventura actua a Barcelona, amb una cobla de vint-i-un músics i un programa de sardanes llargues. Aquí retroba el seu amic Anselm Clave. La gent de la ciutat saluda la sardana amb eufòria, tot i les crítiques de certs ambients. La sardana s'escampa per Catalunya.

**<<LA SARDANA TÉ EL RITME DE CATALUNYA ÉS L'ESPERIT DEL NOSTRE POBLE>>
SANTIAGO RUSIÑOL**

CONTEN QUE...

El 1850 Miquel Guix es va presentar a Mataró des de Torroella de Montgrí amb una cobla de sis músics (dues tibles, una tenora, un cornetí i un flabiol amb tamborí). Va arribar fins a Barcelona i allí va tenir la sort que hi havia un buit en la programació del Liceu. Així va ser

com la sardana va entrar a Barcelona pel gran escenari dels burgesos. Alguns diuen que és la primera sardana llarga que se sent a la ciutat comtal.

«ES IA GRAN EMBRANZIDA

COM ALTRES CAPS DE COLLA, en Pep Ventura augmenta el nombre d'integrants de la seva cobla. Primer, de sis a set (dues tibles, una tenora, dos cornetins, un fiscorn i un flabiol amb tamborí). Finalment resol que siguin deu o onze (segon fiscorn, segon tenor, contraaix de cordes, i, molt a la fi, trombó). La cobla queda amb els actuals onze músics i dotze instruments.

ÉS AIXÍ COM els noms de Pep Ventura i Miquel Pardàs queden escrits amb lletres d'or al llibre de la sardana. I sovint s'ha dit que són ells els creadors de la sardana llarga, encara que molts estudiosos i historiadors neguen una tal afirmació. Perquè la sardana i la cobla són el resultat de l'esforç i la participació de molta gent. La nostra dansa emergeix d'un procés que, com a mínim, s'allarga entre els segles XVIII i XIX. I culmina amb Ventura i Pardàs com a grans creadors i màxims divulgadors. Ells són un referent. El poble estima el seu treball i preserva la seva memòria.